

บทที่ 7

การเกษตรไทยสู่ยุคทศวรรษ 1990

การเกษตรกรรมในประเทศไทยถูกมองโดยนักวางแผนพัฒนาบางคน ว่ากำลังลดความสำคัญทางเศรษฐกิจ มุมมองนี้ถูกกลบฝังด้วยความจริงที่ว่าคนชนบทยังคงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาการเกษตร การเกษตรเป็น ตัวจักรขับเคลื่อนการเติบโตเศรษฐกิจไทยและความล้มเหลวในนโยบายการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่ชนบท การดำเนินการผลิตทางการเกษตรได้เติบโตอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะเป็นไปได้โดยช้ากว่าภาคอุตสาหกรรม การเกษตรยังเป็นที่ต้องการเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติกับส่วนอื่นๆ อย่างไรก็ตามหลายส่วนของภาคการเกษตรไทยและธุรกิจการเกษตรในวันนี้เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการเกษตรของโลกซึ่งมีความหลากหลายมากกว่าแต่เดิมที่มีเพียง ข้าว บทบาทของการเกษตรในทางสังคมและเศรษฐกิจได้ปรากฏชัดเจนขึ้นระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 และในช่วงการหดตัวทางเศรษฐกิจ การเกษตรสามารถรองรับผลกระทบด้วยการนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศและมีส่วนกันกระทบจากทางสังคมเนื่องจากเกษตรกรขาดบริการจากรัฐด้านสวัสดิการสังคม

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมในปี 1990 มากกว่าร้อยละ 23 ของการส่งออกเป็นสินค้าทางการเกษตร และได้ลดเหลือเพียงร้อยละ 16 ในปี 1995 ซึ่งใกล้เคียงกับประเทศฟิลิปปินส์และมาเลเซีย คือจากร้อยละ 15 ไปเหลือร้อยละ 11 ประเทศอินโดนีเซียจากร้อยละ 11 เป็นร้อยละ 12 ส่วนประเทศจีนจากร้อยละ 8

เหลือร้อยละ 6³⁴⁷ ประเทศหลักที่ไทยส่งออกสินค้าทางการเกษตรไปในปี 1994 คือ ญี่ปุ่น (ร้อยละ 22) ยุโรป (ร้อยละ 19) เอเชียตะวันออก (ร้อยละ 12) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 10) และจีน (ร้อยละ 10) และที่มีการนำเข้าผลิตผลทางการเกษตรคือจาก ยุโรป (ร้อยละ 25) สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 19) และจีน (ร้อยละ 6)³⁴⁸ ประเทศไทยคือประเทศส่งออกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในโลกโดยการส่งออกเป็นจำนวนร้อยละ 60 ของผลิตผลทั้งหมด อีกทั้งเป็นผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ที่สุดในโลกของสับปะรดกระป๋อง ยางธรรมชาติ และกุ้งกุลาดำ และเป็นผู้ผลิตน้ำตาลรายใหญ่ รวมถึงผักผลไม้ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์กระป๋องด้วย นอกจากการผูกเศรษฐกิจไว้ที่การเกษตรแล้ว ประเทศไทยยังพึ่งการเกษตรในฐานะของระบบสวัสดิการทางสังคมสำหรับเกษตรกรที่มีการจ้างงานต่อเนื่องมากกว่าร้อยละ 50 ของแรงงานในประเทศ³⁴⁹

บริบทของการวางแผนทางการเกษตร

ทฤษฎีการพัฒนาของต่างชาติได้ถูกประยุกต์กับแผนพัฒนาของไทยที่เริ่มต้นด้วยเศรษฐกิจที่เน้นผ่านทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติโดยคำว่า ‘สังคม’ ได้ถูกเติมเข้าไปใน 10 ปีให้หลัง โดยตลอดของแต่ละแผน 5 ปีจากแผนฉบับที่ 1 ถึง 8 การเกษตรกรรมถูกมองว่าเป็นแผนที่วางไว้ต่ำกว่าการพัฒนาในภาคอื่นๆ นโยบายแนวปฏิบัติและโครงการที่ใช้แนวทางแผนเหล่านี้ที่มีการกล่าวอย่างชัดเจนถึงวิธีการแบบเอกภาพ รวมถึงการพัฒนาทางเกษตรกรรมซึ่งเป็นการเขียนเพียงเพื่อให้เกิดความสอดคล้องหลักการของแผนพัฒนา อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามแผนพัฒนาทั้ง 8 ฉบับ ได้มีการเน้นเพียงบางแนวปฏิบัติเท่านั้นนำไปสู่ผลเสียต่อภาคเกษตรกรรม การเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจที่ลดลงของเกษตรกรรมเริ่มชัดเจนขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1950 และ 1960 ดังแสดงโดยค่าจีดีพี (ตารางที่ 7.1) ตลอดช่วงเวลานี้การส่งออกยังคงเด่นมากในด้านการเกษตรและประมาณร้อยละ 80 ของแรงงานอยู่ในภาคการเกษตรแม้ว่าสัดส่วนของรายได้ต่อหัวจากการเกษตรเปรียบเทียบกับที่ไม่ใช่จากภาคการเกษตรโดยเฉลี่ยคิดเป็น 1:9 ในขณะที่สัดส่วนของประเทศอื่นที่ประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจจะเฉลี่ย 1:4.3³⁵⁰ สิ่งนี้แสดงถึงส่วนแบ่งที่สูงกว่าของผลิตภัณฑ์ที่ขายในตลาดส่งออก การประมาณค่าต่ำมีส่วน

ตารางที่ 7.1 การเปลี่ยนแปลงในส่วนของจีดีพี 1951-1968³⁵³

ภาคการผลิต	1951	1968	การเปลี่ยนแปลง
เกษตรกรรม	50.1	31.5	-18.6
อุตสาหกรรม	18.3	31.1	+12.8
บริการ	31.6	37.4	+5.8

แบ่งจากการเกษตรต่อค่าจีดีพี³⁵¹ และเป็นนโยบายเก่าแก่ที่เน้นการชูตรีดทรัพยากรจากพื้นที่ชนบท³⁵²

รายได้จากการส่งออกและการรองรับผลการตกต่ำทางเศรษฐกิจเน้นบทบาทเกษตรกรรมมานานแล้ว³⁵⁴ ง่ายๆเช่นนี้ช่วยให้ประเทศไทยสามารถรักษาดุลการชำระเงินที่มักเกิดวิกฤติในประเทศที่นำเข้าอาหารที่มักเกิดภาวะขาดแคลนเงินเฟ้อ และความวุ่นวายหลังความผิดเคืองทางเศรษฐกิจ แต่ก่อนนักพัฒนาสนับสนุนการปกครองด้วยหลักวิชาการของไทยได้เริ่มสนับสนุนแนวทางการเติบโตโดยใช้เกษตรกรรมนำ แต่กลับใจเนื่องจากเห็นความสำเร็จของประเทศอุตสาหกรรมใหม่จากการลงทุนทางอุตสาหกรรมในทศวรรษที่ 60 ข้อได้เปรียบในการผลิตข้าว³⁵⁵ ถูกทำให้ด้อยความสำคัญลงด้วยนโยบายการปรับโครงสร้าง³⁵⁶ ซึ่งในช่วงทศวรรษ 1980 ทำให้เศรษฐกิจไทยได้ขึ้นอยู่กับสังคมโลกทางด้านเกษตรกรรมและธุรกิจการเกษตร³⁵⁷ เมื่อการขยายที่ทำกินทางเกษตรกรรมต้นทุนต่ำได้ยุติลงนโยบายรัฐได้เน้นการเดินตามรอยทางของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงในเอเชีย การบุกเบิกความเติบโตด้านอุตสาหกรรมและการผลิตสินค้าดูเหมือนจะประสบความสำเร็จในต้นทศวรรษที่ 1990 (ตาราง 7.2)

การลงทุนที่ต่ำในภาคการเกษตรระหว่างปี 1850 และ 1940 แสดงถึงการแบ่งทรัพยากรเพื่อความมั่นคงของชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจ³⁵⁹ ในด้านหนึ่ง และความขัดแย้งระหว่างภาคเอกชนนักลงทุนกับการตัดสินใจของผู้บริหารชั้นสูงและเป้าหมายทางสังคมในอีกด้านหนึ่ง³⁶⁰ นโยบายทางเกษตรกรรมในช่วงปี 1940 นั้น

ตารางที่ 7.2 สัดส่วนของจีดีพี (%) ในช่วงปี 1970-1993³⁵⁸

ปี	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	การผลิตสินค้า
1970	27	25	16
1980	21	31	22
1990	14	36	25
1993	12	38	26

ไม่ได้กำหนดชัดเจน แต่รายงานของสหประชาชาติเคยระบุก่อนเกี่ยวกับความต้องการปรับปรุงการผลิตข้าว การชลประทาน การควบคุมโรคเรื้อรังโพสท์ การจัดการป่าไม้ สถิติทางการเกษตร และการบริการสนับสนุน³⁶¹ ความมั่งคั่งทางเกษตรกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากการสร้างชลประทานในพื้นที่สามเหลี่ยมแม่น้ำเจ้าพระยา³⁶² เป็นผลจากการคาดการณ์ข้างต้น

ประวัติการวางแผนพัฒนา

การวางแผนพัฒนาของไทยเริ่มต้นขึ้นในปี 1959 เมื่อนายกรัฐมนตรีขณะนั้นคือ จอมพลสฤษดิ์ ได้ขอความร่วมมือในการวางแผนพัฒนาจากที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา แผนพัฒนา 5 ปีฉบับแรกจากช่วงปี 1961 ถึง 1966 วางรากฐานที่เข้มแข็งทางการเมืองโดยเสถียรภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจ และในระยะเวลาของแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับที่ 2 จากปี 1967 ถึง 1971 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติได้มีการขยายตัวร้อยละ 7 อันเนื่องมาจากอิทธิพลที่สำคัญด้านนโยบายและเงินตราของสหรัฐและเป็นค่าที่สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนแรกคือร้อยละ 6 ความสำเร็จของแผนพัฒนาแห่งชาติฉบับแรกเป็นส่วนเสริมของอำนาจทางหน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจได้กลายเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการวิเคราะห์ทั้งระดับมหภาคและจุลภาคทางเศรษฐกิจขณะที่สำนักนายกรัฐมนตรีมีหน้าที่รับผิดชอบในการประเมินประสิทธิภาพในการบริหารด้วยการร่วมมือกับสำนักงานงบประมาณ

การพัฒนาทางเกษตรกรรม³⁶³ ตามแผนพัฒนาต่างๆ ได้เน้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐานนับจากการชลประทานและการวิจัยซึ่งอยู่ในแผนพัฒนาฉบับที่ 1 และ 2 ไปจนถึงการจัดรูปที่ดิน การชลประทานระดับฟาร์มและการออกโฉนดที่ดินแก่เกษตรกรในแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (1972-1976) และในแผนต่อมาได้รวมถึงการปฏิรูปที่ดินและการขยายสินเชื่อที่มีในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 (1977-1981) การพัฒนาชนบทในพื้นที่ยากจนในแผนพัฒนาฉบับที่ 5 (1982-1986) การนำการผลิตเพื่อส่งตลาดและระบบการปรับโครงสร้างในแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (1987-1991) และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มพูนทางงานวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาด้านการตลาดและการพัฒนาอุตสาหกรรม การเกษตรในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (1992-1996)³⁶⁴ ขณะที่แผนพัฒนาฉบับที่ 8 มุ่งไปสู่การสร้างความเท่าเทียมทางสังคมที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท ดังนั้นจึงได้มีการปรับการผลิตทางการเกษตรจากภาคเศรษฐกิจไปสู่ภาคสังคม

นโยบายในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 และต้นทศวรรษที่ 1980 ไม่ได้ให้ความเท่าเทียมต่อเกษตรกรรม³⁶⁵ เนื่องจากมุ่งสนับสนุนการพัฒนาทางอุตสาหกรรม³⁶⁶ สินค้าส่งออกทางการเกษตรได้นำมาซึ่งรายได้จากต่างประเทศจำนวนมาก³⁶⁷ จากการส่งออกพืชผล ปศุสัตว์และการประมง³⁶⁸ ความช่วยเหลือจากต่างชาติ³⁶⁹ และรัฐบาลสนับสนุนการปรับโครงสร้างทางการเกษตรที่ไม่ชัดเจน³⁷⁰ การแปรรูปทางเกษตรมีความเชื่อมโยงกับการผลิตทางเกษตรที่ไม่ชัดเจนและก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ผิดปกติ ขณะที่สิ่งทอและเสื้อผ้ากลายเป็นสินค้าส่งออกขนาดใหญ่ที่ทำรายได้มากกว่าข้าวในปี 1985³⁷¹

การขยายพื้นที่เพาะปลูก

อิทธิพลของรัฐบาลต่อการผลิตทางเกษตรมีอยู่อย่างจำกัด แม้ว่านโยบายด้านราคา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงการด้านสังคมต่างๆ ก่อให้เกิดผลต่อภาคเกษตรกรรม นโยบายราคาพืชผลถูกใช้เพื่อควบคุมการผลิตข้าวและ

ข้าวโพดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการผลิตปอและมันสำปะหลัง ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องถูกต้องในแง่การผันทรัพยากรกลับไปสู่ชนบท³⁷² อย่างไรก็ตามโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทานน่าจะให้สิ่งกระตุ้นสำคัญที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีปลูกข้าวจากแบบนาหว่านไปเป็นแบบนาดำในพื้นที่ภาคกลาง ในการเกษตรที่ตอนการทำไร่เลื่อนลอยถูกแทนที่ด้วยระบบการเกษตรสมัยใหม่ เนื่องจากเกิดการตัดไม้ทำลายป่า การพัฒนาถนนหนทางและการควบคุมโรคไข้มาเลเรีย

พื้นที่การทำไม่ได้ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดที่แต่ก่อนถือเป็นพืชที่ปลูกกันเล็กๆ น้อยๆ การนำเข้ามาของพ่อค้าชาวโปรตุเกสเมื่อ 400 ปีมาแล้ว เช่นเดียวกับการนำมันสำปะหลังเข้ามาปลูกในปี 1845 โดยชาวโปรตุเกสที่ได้ขยายตัวจากแบบการปลูกระหว่างแถวต้นยางพาราขยายไปยังพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีดินไม่อุดมสมบูรณ์ ถั่วเหลืองนำเข้ามาสู่ประเทศไทยมากกว่า 200 ปีมาแล้วโดยผู้อพยพชาวจีนโดยเติบโตจากพืชที่ปลูกกันน้อยไปเป็นพืชที่นิยมปลูกทั้งในที่ดอนและในเขตชลประทานโดยเป็นพืชหลังข้าว ฝ้ายได้ขยายตัวเป็นพืชทดแทนการนำเข้าจนกระทั่งเกิดปัญหาสำคัญคือแมลง ศัตรูพืชทำให้อุตสาหกรรมนี้ลดลง ส่วนพืชอื่นๆ ได้แก่ มะม่วง ลำไย ส้มโอและมะขามหวานขณะที่ผักสดเป็นพืชที่สำคัญในเขตพื้นที่ชลประทาน³⁷³ (79) การขยายตัวของการเพาะปลูกในช่วงเวลา 1950-1967 ดังแสดงในตารางที่ 7.3

ปุ๋ย

เทคโนโลยีปฏิกิริยา³⁷⁵ รวมถึงการชลประทาน ปุ๋ย พันธุ์พืชผลผลิตสูง การควบคุมศัตรูพืชรวมกับเทคนิค การผลิตที่มีการจัดการอย่างใกล้ชิดได้ถูกนำมาใช้มากขึ้น ในช่วงปี 1990 ประเทศไทยได้กลายเป็นผู้นำเข้ารายสำคัญเกี่ยวกับปุ๋ยและยาฆ่าแมลงโดยมีความสามารถในการผลิตได้เองเพียงเล็กน้อย ปุ๋ยได้ถูกจัดส่งโดยองค์กรการตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) ไปยังสี่ภูมิภาคของประเทศ (ตาราง 7.4) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีการเพิ่มขึ้นเกือบเป็น 4 เท่าตัวในช่วงปี 1992 ถึง 1996 ขณะที่ความสามารถในการผสมปุ๋ยสูตรภายในประเทศเพิ่มขึ้นด้วยเป็น 4 เท่าในช่วงปี 1986-1995 (ตาราง 7.5) การใช้ปุ๋ยตลอดช่วงเวลานี้เพิ่มขึ้นเป็น 2.5 เท่า³⁷⁶

ตารางที่ 7.3 พื้นที่เพาะปลูกพืชต่างๆ (พันไร่)³⁷⁴

พืช	1950-52	1958-60	1965-67
พืชไร่			
ข้าวโพด	255	1,275	4,113
ถั่วเขียว	221	289	808
มันสำปะหลัง	n.a.	371	777
อ้อย	412	911	865
พืชน้ำมัน			
ละหุ่ง	76	172	265
ถั่วลิสง	448	661	759
งา	107	135	188
ถั่วเหลือง	136	139	276
มะพร้าว	560	903	1,598
พืชเส้นใย			
ฝ้าย	242	302	565
นุ่น	n.a.	341	333
ปอ	62	427	2,631
ปอกระเจาและป่าน	30	23	57
ฝัก	n.a.	317	1,021
ผลไม้	n.a.	528	1,646
ยางพารา	2,204	2,930	4,167
ยาสูบ	243	379	458
รวม	4,996	10,103	20,518

ตารางที่ 7.4 ปริมาณปุ๋ยที่จัดส่งโดยอตก. ไปสู่ภูมิภาคระหว่างปี 1992-1996³⁷⁷

ภาค	ปุ๋ย (ตัน)				
	1992	1993	1994	1995	1996
ตะวันออกเฉียงเหนือ	50,251	64,991	72,657	80,648	191,189
เหนือ	25,029	26,935	21,244	36,635	59,601
กลาง	20,428	32,184	33,957	56,951	108,474
ใต้	12,070	16,789	5,696	33,259	24,404
ทั่วประเทศ	107,779	140,901	133,556	207,493	383,669

ตารางที่ 7.5 ขีดความสามารถการผสมปุ๋ยเคมี (ตัน) ระหว่างปี 1986-1995³⁷⁸

ปี	รวม	ธาตุอาหารพืช		
		N	P ₂ O ₅	K ₂ O
1986	287,000	44,828	32,851	21,776
1988	393,722	61,264	36,676	35,392
1990	439,890	69,080	47,885	41,760
1992	440,085	64,386	49,790	42,920
1994	422,495	63,953	47,122	35,043
1995	564,307	89,907	68,458	48,662

ปุ๋ยที่ใช้สำหรับทำนาเพิ่มขึ้นจาก 660,000 ตันในปี 1986 เป็น 1.5 ล้านตันในปี 1995³⁷⁹ ปริมาณการนำเข้าของสารเคมีสำคัญอื่นๆทางการเกษตร เช่น ยาฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืชได้แสดงไว้ในตาราง 7.6 การนำเอาเทคโนโลยีปฏิกิริยาเคมีมาใช้ในประเทศไทยเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านได้แสดงไว้ในตาราง 7.7 การขยายตัวการผลิตของไทยขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติมากกว่าการใช้เทคโนโลยีซึ่งชี้ให้เห็นโอกาสการขยายตัวต่อไปในอนาคต

ตารางที่ 7.6 ปริมาณและราคา (CIF) ของยาปราบศัตรูพืช³⁸⁰

ชนิด	จำนวนผลิตภัณฑ์	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า CIF (ล้านบาท)
Insecticide	85	10,559	1,644
Acaricide	8	519	91
Fumigant	2	504	10
Rodenticide	3	86	5
Fungicide	65	6,937	603
Herbicide	55	19,954	2,043
Plant Growth Regulator	13	610	100
Molluscicide	2	36	3
Total	233	38,754	4,503

การชลประทาน การใช้เครื่องจักรกลและสินเชื่อ

แม้ว่าเกษตรกรรมไทยจะมีการพัฒนาจากวัฒนธรรมนาข้าวที่ลุ่มแต่ระบบชลประทานสมัยใหม่ที่มีรากฐานส่วนใหญ่มาจากเทคโนโลยีต่างชาติ การสร้างเขื่อนกั้นน้ำขนาดใหญ่ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพื้นที่ปลูกข้าวและระยะหลังเพื่อการใช้พลังงานผลิตกระแสไฟฟ้าและการจ่ายน้ำให้แก่อุตสาหกรรม จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 ระบบชลประทานขนาดกลางสร้างขึ้นเพื่อสนองความจำเป็นในการใช้น้ำมีเพิ่มขึ้น³⁸² ในบางกรณีรวมถึงการสร้างส่วนประกอบสำหรับเขื่อนขนาดใหญ่ที่ได้สร้างไว้ก่อนแล้วโดยปราศจากระบบแจกจ่ายและระบายน้ำที่ดีพอ

ในช่วงปี 1990 การเกษตรไทยเริ่มเผชิญปัญหาเรื่องน้ำ³⁸³ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน เช่น เรื่องคุณภาพน้ำ การเมืองเรื่องน้ำและการแย่งใช้น้ำในพื้นที่ลุ่มแถบแม่น้ำ³⁸⁴ สังคมเริ่มแสดงความกังวลเกี่ยวกับการสร้างเขื่อน³⁸⁵ การใช้น้ำชลประทานฟรีโดยไม่เก็บค่าน้ำ³⁸⁶ สร้างภาพลักษณ์ว่าประเทศไทยเป็นอุ้งน้ำนั้นเริ่มเปลี่ยนไปเริ่มมีความคิดว่าจะต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้น้ำผิวดิน น้ำบาดาล และคุณภาพน้ำ³⁸⁷ ดังนั้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตพืช การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร และการใช้น้ำ³⁸⁸ น่าจะส่งผลต่อการปรับตัวของการเกษตร

ตารางที่ 7.7 ปริมาณปุ๋ยที่ใช้ในพื้นที่ชลประทานในเอเชีย³⁸¹

ประเทศ	ปริมาณปุ๋ย			อัตราการเพิ่ม (%)	
	1975	1985	1995	1975-85	1985-95
เอเชียอาคเนย์					
เขมร	1.12	0.00	58.38	-1	41
อินโดนีเซีย	125.41	458.56	558.17	13	2
ลาว	2.50	16.81	34.97	19	7
มาเลเซีย	805.26	1,830.54	3,323.53	8	8
พม่า	56.07	178.88	109.99	12	-5
ฟิลิปปินส์	218.17	196.65	381.72	-1	7
ไทย	74.47	113.44	311.64	4	10
เวียดนาม	330.00	217.85	724.00	-4	12
เอเชียตะวันออก					
จีน	160.17	378.00	713.67	9	6
ญี่ปุ่น	568.05	689.02	609.26	2	-1
เกาหลี	677.76	609.06	714.73	-1	2
มองโกเลีย	152.17	310.00	31.25	7	-23
เอเชียใต้					
อัฟกานิสถาน	14.97	28.21	17.86	6	-5
บังคลาเทศ	149.49	260.82	372.59	6	4
ภูฏาน	4.55	3.33	2.56	-3	-3
อินเดีย	103.58	203.55	267.97	7	3
เนปาล	53.30	57.12	105.90	1	6
ปากีสถาน	40.63	95.88	145.80	9	4
ศรีลังกา	150.83	335.31	363.38	8	1

แม้ว่าในทศวรรษ 1960 ปัญหาเกี่ยวกับน้ำได้ก่อให้เกิดการตัดสินใจสร้างเขื่อนใหม่ๆ³⁸⁹ ธนาคารโลกและแหล่งเงินทุนอื่นๆได้กระตุ้นการลงทุนให้ใช้เทคโนโลยีปฎิวัติเขียวและความสำเร็จนำไปสู่การพัฒนาแหล่งทรัพยากรน้ำมากขึ้น ขอบเขตและอัตราการขยายการชลประทานในเอเชียได้แสดงในตาราง 7.8 ศักยภาพทางเทคนิคสำหรับการขยายตัวเพิ่มขึ้นในไทยแสดงให้เห็นได้จากการ

ตารางที่ 7.8 สัดส่วนพื้นที่ชลประทานสำหรับการเพาะปลูกในเอเชีย³⁹⁰

ประเทศ	พื้นที่ชลประทาน (’000 ha)			คิดเป็นร้อยละ ของพื้นที่ทั้งหมด			อัตราเพิ่มต่อปี	
	1975	1985	1995	1975	1985	1995	1976-85	1986-95
เอเชีย	121,165	140,792	179,013	27	29	35	1.50	2.40
เอเชียอาคเนย์								
เขมร	89	130	173	5	6	6	3.79	2.86
อินโดนีเซีย	3,900	4,300	4,580	15	16	15	0.98	0.63
ลาว	40	119	177	6	14	20	10.90	3.97
มาเลเซีย	308	334	340	7	6	4	0.81	0.18
พม่า	976	1,085	1,555	10	11	15	1.06	3.60
ฟิลิปปินส์	1,040	1,440	1,580	14	16	17	3.25	0.93
ไทย	2,419	3,822	5,004	15	19	24	4.57	2.69
เวียดนาม	1,000	1,770	2,000	16	28	30	5.71	1.22
เอเชียตะวันออก								
จีน	42,776	44,581	49,857	43	46	52	0.41	1.12
ญี่ปุ่น	3,171	2,952	2,700	62	62	62	-0.72	-0.89
เกาหลี	1,277	1,325	1,335	57	62	67	0.37	0.08
มองโกเลีย	23	60	80	3	4	6	9.59	2.88
เอเชียใต้								
อาฟกานิสถาน	2,430	2,586	2,800	30	32	35	0.62	0.80
บังกลาเทศ	1,441	2,073	3,200	16	23	37	3.64	4.34
ภูฐาน	22	30	39	20	23	26	3.10	2.62
อินเดีย	33,730	41,779	50,100	20	25	30	2.14	1.82
เนปาล	230	760	885	10	33	30	11.95	1.52
ปากีสถาน	13,630	15,760	17,200	69	76	80	1.45	0.87
ศรีลังกา	480	583	550	25	31	29	1.94	-0.58

ขยายตัวต่อเนื่องถึงปี 1995 ด้วยอัตราร้อยละ 2.7 เปรียบเทียบกับภาพรวมของเอเชียที่เฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 2.4

การขยายตัวทางการเกษตรและมีความเข้มข้นขึ้นด้วยการนำเครื่องจักรกลมาใช้ในเกษตรกรรมไทย จากฐานเดิมที่ต่ำในปี 1950 จำนวนของการนำเข้าแทรกเตอร์ในปี 1961 ได้เพิ่มขึ้น 7 เท่าโดยมีจำนวนเท่ากับ 1487 คัน³⁹¹ และมีแนวโน้มว่าศักยภาพสูงสุดอาจถึง 100,000 คัน และร้อยละ 20 ของปริมาณนี้ได้บรรลุในปี 1967 เมื่อร้อยละ 60 ของการทำนาในที่ลุ่มในภาคกลางนำแทรกเตอร์มาใช้ รถแทรกเตอร์ถูกนำมาใช้แทนสัตว์เพราะเหมาะสำหรับการขนส่งทางถนนและอาศัยเป็นพลังงานขับเคลื่อนเครื่องมือทางการเกษตรอื่นๆ เช่น เครื่องสีข้าว นวดข้าว สูบน้ำและสามารถใช้ได้ลึกกว่า ประโยชน์ทางสังคมของสัตว์ใช้งาน เช่น เป็นเพื่อนของเด็ก ออกลูกเพิ่ม เป็นออมสิน และรายได้เพิ่มก็หายไปจากวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคกลาง รถแทรกเตอร์คันหนึ่งสามารถไถนาต่อ 1 ชม. เท่ากับ 24 ถึง 36 เท่าของพื้นที่ที่วัวควายจะทำได้³⁹² เครื่องจักรกลจึงเป็นสิ่งเสียไม่ได้เหมือนกับเชือกขนาดใหญ่ พันธุ์พืชผลผลิตสูง ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช การขยายที่ทำกิน การเกษตรได้เพิ่มผลผลิตของชาติและตอนนี้ปฎิวัติเขียวได้เพิ่มผลผลิตพืชผลที่ขึ้นอีกพร้อมทั้งศักยภาพการผลิตในอนาคต

การใช้เครื่องกลการเกษตรถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 7 จากการประเมิน 20 อันดับแรกของความสำเร็จทางวิศวกรรมของศตวรรษที่ 20 นับจากไฟฟ้า รถยนต์ เครื่องบิน การจัดหาและการจ่ายน้ำ อิเล็กทรอนิกส์วิทยุและทีวี³⁹³ จากพื้นฐานของประสิทธิภาพการผลิตที่เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าเกษตรกรในประเทศสหรัฐอเมริกายุค 1900 หนึ่งคนผลิตอาหารเลี้ยงคน 2.5 คนและปี 1999 เลี้ยงคนได้กว่า 100 คน จึงไม่น่าแปลกใจที่ประเทศไทยก็ประสงค์จะเป็นเช่นนั้นบ้าง อย่างไรก็ตามตลาดซึ่งสนับสนุนการปฏิรูปยังไม่มีอยู่สำหรับเกษตรกรทุกๆ คน แต่กระนั้นก็ดีการวางแผนพัฒนาก็ใช้ดัชนีเช่นนั้นในการพัฒนาประสิทธิภาพและผลผลิตการเกษตร

สิ้นเชื่อมีการใช้อย่างกว้างขวางนานแล้วผ่านระบบที่ซับซ้อนอย่างไม่

เป็นทางการซึ่งรวมเอาต้นทุนด้านข้อมูลข่าวสารและความเสี่ยงเอาไว้ด้วย³⁹⁴ เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูลและทางกายภาพแล้ว อัตราดอกเบี้ยก็ลดลงได้โดยรัฐบาลจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ขึ้นมาดำเนินการ³⁹⁵ ที่ประสบความสำเร็จในหลายๆทาง แต่ธกส.ก็เผชิญกับความยากลำบากในการให้ยืมแก่เกษตรกรที่ยากจนเพราะขาดหลักประกันทางสังคมซึ่งธนาคารแกรมีน (Grameen Bank) ของบังคลาเทศทำได้สำเร็จ³⁹⁶ ธกส.สามารถให้สินเชื่อแก่เกษตรกรชั้นกลางในช่วง 1970 คู่ขนานกันไปกับระบบอื่นๆ ของสินเชื่อรวมถึงการซื้อจ้างและการให้เช่าจ้าง รูปแบบการทำฟาร์มแบบมีสัญญาและจากนายหน้าคนกลาง ข้อดีของระบบสินเชื่อที่เป็นทางการคือความตระหนักที่สูงขึ้นในความไม่เท่าเทียมเรื่องความมั่นคงของการเป็นเจ้าของที่ทำกิน³⁹⁷

พื้นที่ว่างเปล่าได้ให้การรองรับทางสังคมโดยเป็นระบบที่ดูเหมือนว่าจะเหมาะกับคนชนบทที่ทำงานแบบครอบครัวอิสระ จนกระทั่งราคาผลผลิตการเกษตรตกต่ำลงในทศวรรษที่ 1980 และเมื่อพื้นที่บุกเบิกทำกินแทบไม่มีเหลืออีกแล้ว การอพยพจากชนบทสู่เมืองเป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากโอกาสและการขาดทักษะทางวิชาชีพของคนชนบท ซึ่งต่างกับในช่วงที่มีการขยายตัวด้านการก่อสร้างในช่วงทศวรรษ 1990 เมื่อแรงงานจากชนบทได้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวเข้ากับงานใหม่ในเมืองได้อย่างดี รายได้ในเมืองใหญ่เพิ่มขึ้นจาก 2.4 เท่าของรายได้ชนบทในปี 1976 และเพิ่มเป็น 3 เท่าในปี 1998³⁹⁸ ประเทศไทยได้เลื่อนจากสถานะการเป็นประเทศที่มีความเท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ไปเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากเป็นลำดับที่ 8³⁹⁹ ฐานะที่แตกต่างห่างไกลของคนชนบทจึงกลายเป็นปัญหาทางสังคมของไทยในทศวรรษที่ 1990

สิทธิการถือครองที่ดินเป็นปัญหาสำคัญทางสังคมประการหนึ่ง ยกตัวอย่างทางภาคเหนือ ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการสร้างชาติทำให้พื้นที่ดินร้อยละ 39 และร้อยละ 31 เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้านายทางเหนือในปี 1975 ในขณะที่จำนวนครัวเรือนร้อยละ 20-30 ไม่มีที่ดินทำกิน รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการอุดหนุนราคาข้าว และจัดตั้งโครงการพัฒนาตำบล อันนับได้ว่าเป็นความ

พยายามอย่างจริงจังในแนวทางพัฒนาความเท่าเทียมทางสังคม สิทธิการถือครองที่ดินได้รับการพัฒนาค่อนข้างช้าในระยะแรกเริ่ม เนื่องจากความสับสนในแนวทางของหน่วยงานราชการ⁴⁰⁰ ปัญหานี้อาจจะคงอยู่ในสภาพคาราคาซัง⁴⁰¹ หากไม่เกิดความกดดันในเรื่องการแสวงหาสิทธิของเกษตรกรเพื่อเข้าสู่ระบบการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีทางปฏิวัติเขียว

สิทธิทางที่ดินได้ถูกทำให้ชัดเจนในที่สุดสำหรับพื้นที่สูงที่ไม่ใช่ป่าและพื้นที่ราบ สำหรับในเขตที่สูงประเด็นความมั่นคงของชาติมีความสำคัญกว่าปัญหาทางสังคม ประชากรบนที่สูงยังไม่ได้รับสิทธิทางที่ดินและสัญชาติไทยซึ่งเป็นผลกระทบต่อการเกษตรกรรมของพวกเขา⁴⁰² การปฏิรูปที่ดินมุ่งหวังเพื่อจัดสรรที่ดินจากผู้ถือครองเอกชนที่มีที่ดินจำนวนมากไปยังผู้ถือครองรายย่อยก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จทำนองเดียวกับในที่อื่น ๆ ในเอเชีย⁴⁰³ ผู้ถือครองพื้นที่รายย่อย (ไม่เกิน 5 ไร่) ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 33 ของเกษตรกรใน 1984⁴⁰⁴ นับตั้งแต่ปี 1976 การปฏิรูปที่ดินได้ปรากฏเป็นวิกฤติทางสังคมและเศรษฐกิจ⁴⁰⁵ หน้าที่หลักของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรได้เปลี่ยนจากการปฏิรูปไปสู่การถือครองพื้นที่ในป่าสาธารณะโดยมีความสำเร็จในการจัดสรรได้ถึง 7.6 ล้านไร่⁴⁰⁶

จากการสำรวจประชากรทางเกษตรกรรมครั้งที่ 4 ใน 1993 ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ 1978, 1963, และ 1950 โดยมีจุดมุ่งหมายในเรื่องการกำหนดการถือครองที่ดินที่ดีขึ้น การใช้และการเช่า การลงทุน ข้อมูลสถิติของพืชพันธุ์และปศุสัตว์⁴⁰⁷ ประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่า 2 เท่าระหว่าง ค.ศ 1950 และ 1990 นั้นโดยหลักสำคัญคือมาจากการขยายตัวของพื้นที่ทำกินทางเกษตรกรรม และจนถึงยุคสุดท้ายของการขยายตัวทางที่ดินเกินพอก็ได้เกิดขึ้นในชนบทของไทย ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990s แรงงานจำนวนเกือบหนึ่งล้านคนเหล่านี้ได้ย้ายถิ่นฐานออกจากแรงงานเกษตรกรรมไปสู่ภาคการผลิตสินค้าและการก่อสร้างและอีก 4 ล้านคนได้ผันตนเองไปสู่รูปแบบของการจ้างงานทางเกษตรกรรมตามแต่ฤดูกาล⁴⁰⁸ การถือครองที่ดินได้สิ้นสุดความหมายในการจ้างงาน ขนาดของฟาร์มเล็กลงอันเป็นผลจากชนบทประเพณีดั้งเดิมในการแบ่งมรดกซึ่งพบได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาค

เหนือ⁴⁰⁹ แรงงานทางเกษตรกรรมตามฤดูกาลนั้นกลายเป็นการนิยามที่สำคัญต่อการวิเคราะห์ด้านแรงงาน⁴¹⁰ ในปี 1993 ปรากฏว่ารายได้ของกิจการที่ไม่ใช่การเกษตร แต่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตรกลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญสำหรับครอบครัวชนบททั่วไป⁴¹¹

งานหนักและน่าเบื่อในภาคการเกษตร⁴¹² ได้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความคิดที่เปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของชาวชนบทตลอดหลายศตวรรษที่ผ่านมา การขยายที่ทำกิน⁴¹³ ในเกษตรกรรมของไทยก็เพื่อต้องการรองรับแรงงานด้วยจุดมุ่งหมายที่คล้ายกันคือเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น ไทยเป็นประเทศที่มีร้อยละของแรงงานในภาคการเกษตรสูง (ร้อยละ 82) เป็นอันดับสองในเอเชีย ในปี 1965 และสูงสุด (ร้อยละ 76) ในปี 1973⁴¹⁴ และลดลงไปเป็นร้อยละ 71 ในปี 1980⁴¹⁵ การปรับเปลี่ยนอย่างถาวรของแรงงานอพยพตามฤดูกาลหลังเก็บเกี่ยวข้าวได้เกิดขึ้นเนื่องจากมีความจำเป็นในการรักษาโอกาสการทำงานที่ทำอยู่ แรงงานส่วนหนึ่งได้ปรับตัวเข้ากับระบบปลูกพืชแบบหลากหลายตามฤดูกาลที่ผันแปร แรงงานที่เพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดการปลูกพืชพันธุ์ที่ต้องการแรงงานมาก เช่น ถั่วลิสงต้องการแรงงานมากกว่าร้อยละ 165 ของแรงงานที่ใช้ในการปลูกข้าว 1 ครั้ง สำหรับฝ้ายใช้ร้อยละ 203 อ้อยใช้ร้อยละ 182 และยางใช้ร้อยละ 158⁴¹⁶

การรับเทคโนโลยีมาใช้อย่างซำๆ ทำลายทฤษฎีการพัฒนาทั่วไป⁴¹⁷ การยอมรับความแตกต่างที่สูงขึ้นระหว่างการดำเนินชีวิตในเมืองและชนบทโดยยืนกรานในการเทคนิคเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัวและขายเพียงส่วนเกินจำนวนน้อย ได้ถูกแปลความหมายไปในเชิงเป็นการต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลง ความเป็นจริงแล้วเป็นการตัดสินใจอย่างที่มีเหตุผลจากความรู้และประสบการณ์ของเกษตรกรรายย่อย อันที่จริงโดยมองมองทางวิชาการ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเทคนิคการควบคุมศัตรูพืช การใช้เครื่องจักรกลเกษตร และการปรับปรุงใช้น้ำและปุ๋ย⁴¹⁸ มองข้ามความต้องการที่แท้จริงเกษตรกรรายย่อย ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลสำหรับการปรับปรุงด้านสิทธิถือครองที่ดิน การจัดการดิน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืช การปรับปรุงการผสมพันธุ์ปศุสัตว์และการผลิต การเพิ่มความรู้ทางการเกษตร

ของเกษตรกร การปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรทางการเกษตรและการเพิ่มการเผยแพร่ข้อมูลและการศึกษา⁴¹⁹ เป็นการแสดงเจตนารมณ์ด้านนโยบาย เรื่องราวที่แสดงถึงความสำเร็จในการผลิตนม ผลไม้และพืชผัก เทคโนโลยีเกี่ยวกับข้าวและพืชไร่ รวมทั้งความผิดพลาดล้มเหลวที่รุนแรง⁴²⁰ แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการด้านการศึกษา สุขภาพและอื่นๆ โดยในปี 1982 รายได้ในภาคการเกษตรและภาคนอกการเกษตร เท่ากับ 2,041 และ 15,422 บาท ต่อปีตามลำดับ⁴²¹

การลดลงของราคาส่งออกสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของจำนวนคนยากจนจากร้อยละ 27 เป็นร้อยละ 37 ในช่วงทศวรรษ 1980 ในช่วงปี 1975 ถึง 1989 คนยากจนได้เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ชาวนามีอัตราคนยากจนสูงเพิ่มจากร้อยละ 74 ถึงร้อยละ 82 คน ในหมู่บ้านจากร้อยละ 84 เป็นร้อยละ 91 และคนที่มีการศึกษาแค่ป. 4 ร้อยละ 80 เป็นร้อยละ 82 สมมุติฐานที่ว่าราคาข้าวที่เพิ่มขึ้นจะสามารถบรรเทาความยากจนได้นั้นเป็นการพิสูจน์แล้วว่าผิดพลาด⁴²² ความยากจนมีความสัมพันธ์กับที่ดินที่เสื่อมโทรม การชลประทานที่เข้าไม่ถึง การถือครองที่ดินที่มีขนาดเล็ก⁴²³ และการเข้าไม่ถึงบริการทางสังคม

ความกังวลต่อความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมชนบท⁴²⁴ ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาที่กำหนดค่าใช้จ่ายให้เป็นการพัฒนาในเมืองใหญ่⁴²⁵ เป็นเหตุให้เกิดการพิพาทกันใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชนบทโดยเฉพาะประเด็นความเท่าเทียมทางสังคม อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงความยากจนกับสิ่งแวดล้อมอาจขวางกั้นสถานะที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยในภูมิภาคเอเชียนี้ คือ ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกต่อประชากรหนึ่งคนเป็นอันดับสองของภูมิภาคในปี 1990 และในปี 2025 ได้ถูกคาดการณ์ว่าจะขึ้นเป็นอันดับสูงสุด ความสำเร็จของมาตรการควบคุมประชากรของไทยได้เปิดโอกาสให้การเกษตรที่มีความเข้มข้นต่ำดำรงอยู่ได้และช่วยเป็นระบบคุ้มกันทางสิ่งแวดล้อม

ด้วยความต้องการที่ต่อเนื่องสำหรับการปรับปรุงนโยบายชนบทและสังคม

ทำให้เพิ่มพูนความสำคัญในประเด็นด้านการศึกษา ผลผลิตจากแรงงานชนบท และความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาผู้ใหญ่ ผลผลิตจากภาคแรงงานมีความเชื่อมโยงกับประโยชน์ที่ได้จากการเข้าโรงเรียนแต่อาຍුยังน้อย การได้เยี่ยมแปลงสาธิตทางเกษตรกรรมและสถานีวิจัยต่างๆ ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เรียนรู้วิชาทางการเกษตรในโรงเรียนประถมและการมีส่วนร่วมในกลุ่มเกษตรกรเอง⁴²⁶ อนาคตของเกษตรกรรมไทยขึ้นอยู่กับ การปรับปรุงการศึกษาทั่วไปและการศึกษาด้านการเกษตร

การเกษตรกรรมหลังปี 1997

ด้วยเหตุที่เศรษฐกิจไทยมีขนาดเล็กและเปราะบาง จึงมักเผชิญกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจจากภายนอกได้ง่าย⁴²⁷ การเกษตรเป็นภาคการผลิตที่ให้ผลตอบแทนน้อย จึงไม่ค่อยได้รับความสนใจจากภาคเอกชนและภาครัฐตลอดมา ความสำคัญของการเกษตรที่แสดงด้วยค่าจีดีพีจะเห็นได้จากตัวเลขในตาราง 7.9 ทั้งระยะก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ (1997)⁴²⁸

ในสองทศวรรษก่อนนี้เกษตรกรได้ถูกกระตุ้นสนับสนุนผ่านการพัฒนา ระบบชลประทานเพื่อให้ทำนาสองครั้งต่อปี ในช่วงทศวรรษที่ 1990 เกษตรกรได้รับการสนับสนุนให้เพาะปลูกพืชพันธุ์ที่มีความต้องการใช้น้ำน้อยเพื่อใช้พลังงานในการผลิตไฟฟ้าและการใช้น้ำในเมืองใหญ่⁴³⁰ มีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกี่ยวกับ

ตารางที่ 7.9 สัดส่วนของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (จีดีพี) ก่อนและหลังวิกฤติเศรษฐกิจ⁴²⁹

ภาคการผลิต	1995	1996	1997	1998
รวม	8.8	5.5	0.0	-5.5
การเกษตร	2.5	3.8	3.0	2.8
การผลิตสินค้า	11.2	6.9	-0.7	-1.4
การก่อสร้าง	7.4	6.1	-12.7	-23.9

สมมุติฐานในอดีต เรื่องความไม่เท่าเทียมในชนบทอาจจะกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมือง ความลำเอียงด้านนโยบายต่อเกษตรกรในอดีต ความคงทนของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่มีการใช้กฎระเบียบที่อ่อนแอ⁴³¹ คนชนบทที่เสียเปรียบต่างๆ ที่รู้การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และแนวโน้มการลดลงในราคาสินค้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งหมดนี้ได้เพิ่มความกังวลต่อความไม่เสถียรภาพในชนบท⁴³²

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ได้เห็นเป็นภาพชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างคนในเมืองและชนบทในลักษณะที่คล้ายคลึงกับความแตกต่างที่เคยถูกอธิบายไว้ระหว่างคนจีนกับไทยในทศวรรษที่ 1930⁴³³ วิฤติเศรษฐกิจใน 1997 ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนกลุ่มใหญ่แม้ประโยชน์ในช่วงก่อนหน้านี้จะตกแก่คนในภาคเมืองใหญ่ก็ตาม⁴³⁴ สำหรับผู้อาศัยในชนบท⁴³⁵ ราคาข้าวที่สูงขึ้นอาจส่งผลช่วยสงเคราะห์บ้างจากผลกระทบของวิกฤติตลาดโลกและภูมิอากาศเป็นใจ⁴³⁶ การผลิตสินค้าอาหารได้ผลดี⁴³⁷ มูลค่าการส่งออกสำหรับผู้ผลิตสินค้าในไทยและผลิตภัณฑ์การเกษตรจากปี 1990 ถึงปี 1998 เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ หลังปี 1997 เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของผลผลิตและการส่งออกการเกษตร⁴³⁸ ในช่วงไตรมาสแรกของปี 1998 มีการส่งออกข้าวจำนวน 2.4 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 34 พันล้านบาทเทียบเป็นร้อยละ 240 ของมูลค่าจากเงินบาทในปี 1997 มากพอที่จะชดเชยกับการลดค่าเงินบาท⁴³⁹ วิฤติเศรษฐกิจได้ทำให้ตลาดเอเซียของไทยหดตัวและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมากกว่าประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรอื่นๆ⁴⁴⁰ ผลผลิตที่เกิดจากภาคแรงงานมีดัชนีชี้ถึงภาคการเกษตรเท่ากับ 0.26 เทียบกับ 2.0 สำหรับภาคการผลิตและ 1.4 สำหรับภาคบริการซึ่งเป็นดัชนีที่แสดงให้เห็นถึงมูลค่าที่ได้รับจากสินค้าเกษตรที่มีราคาต่ำและต้องใช้ประชากรที่มากกว่าสำหรับในพื้นที่ชนบท⁴⁴¹ ขณะที่การจ้างงานในภาคการเกษตรมีแนวโน้มของการลดลงในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง⁴⁴² แม้ข้อกำหนดในการพัฒนาการเกษตรสรุปว่าประชากรผู้ซึ่งยังคงอยู่ในภาคการเกษตรจำต้องมีความสามารถทางการผลิตที่สูงและต้องลงทุนสูงขึ้น แต่จำเป็นต้องมีนโยบายทางสังคมที่เหมาะสมสำหรับคนชนบทที่ยังคงประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อการดำรงชีพรวมทั้งผู้ซึ่งผันตัวเองออกจากการเกษตร⁴⁴³

การปรับตัวหลังวิกฤตของแผนพัฒนาฉบับที่ 8 เน้นที่การเกษตรเพื่อเพิ่มการส่งออกและค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพของเกษตรกรโดยวิธีการจัดเขตพื้นที่การส่งออกทางการเกษตร การวิจัยและพัฒนา การควบคุมคุณภาพ การปรับปรุงโครงสร้างของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การลดการใช้สารเคมีการเกษตร การปรับปรุงการใช้ที่ดินและการเป็นเจ้าของและการจัดตั้งหน่วยสำรวจพื้นที่เสี่ยงทางสภาพอากาศ⁴⁴⁴ ประเด็นการไร้พื้นที่ทำกิน ความแตกต่างด้านรายได้ การว่างงาน⁴⁴⁵ และความสัมพันธ์ระหว่างชนบทกับเมือง⁴⁴⁶ คือสิ่งที่คาดการณ์ไว้สำหรับในทศวรรษที่ 1970⁴⁴⁷ การเกษตรรายย่อยยังเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญของไทยภายใต้สภาวะทางการเมืองที่คาดหมาย⁴⁴⁸ ร่วมกับการอพยพแรงงานรอบนอกฟาร์ม⁴⁴⁹

กระบวนทัศน์ใหม่ของการเกษตร

หลังช่วงเวลาของการเติบโตอย่างรวดเร็วและความเป็นปึกแผ่นของการเกษตร เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจอาจปกคลุมความสำเร็จและความล้มเหลวของการเกษตร แม้จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ อนาคตระยะยาวของทรัพยากร ธรรมชาติของไทยจำเป็นต้องได้รับความเอาใจใส่จากนักวางแผนและประชาชน⁴⁵⁰ การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ไทยไปสู่การทำนาและสวนยาง การตัดป่าบนที่ดอนและการเลี้ยงกุ้งตามชายฝั่ง การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องการใช้ประโยชน์น้ำสำหรับการเกษตร รวมทั้งชลประทานและการใช้น้ำใต้ดิน ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับประเด็นสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องมลภาวะที่เกิดจากการเกษตรและธุรกิจเกษตร

การปกป้องป่าไม้โดยเกษตรกรรายย่อย⁴⁵¹ โครงการปลูกป่าเพื่อสังคม⁴⁵² ต่างแสดงถึงแนวทางด้านสิ่งแวดล้อมในโครงการชนบทในยุคที่คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มพูนความสำคัญ⁴⁵³ โดยต้องมีการวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสาธารณะ⁴⁵⁴ ผลเสียจากการใช้ปุ๋ย ใช้ยาปราบศัตรูพืชต้องได้รับการวิจารณ์ในระดับโลกและระดับชาติในเชิงจริยธรรม⁴⁵⁵ หวังว่าความเป็นห่วงด้านสิ่งแวดล้อมจะไม่มองข้ามเรื่องความเท่าเทียมทางสังคม ยุคการพัฒนาทางเกษตร

อย่างง่ายได้จบลงในยุค 1990 พร้อมทั้งยุคการสร้างความมั่นคงและการสร้างชาติ
ในสถานการณ์ใหม่ วิวัฒนาการทางการเกษตรแบ่งได้ออกเป็นสามสาย น่าจะได้
รับการนำเสนอต่อรัฐบาล

ประเภทการเกษตร

การเกษตรเชิงพาณิชย์

การเกษตรแบบพอเพียง

การเกษตรแบบผสม

การลงทุนของรัฐบาล

ปรับปรุงการศึกษาและการวิจัยด้านการ
จัดการสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี

นโยบายเครือข่ายความมั่นคง กิจกรรม
เกี่ยวกับการสร้างความสำนึกในความ
สำคัญของสิ่งแวดล้อม ธุรกิจเกษตรชนบท
และโอกาสการทำงานนอกฟาร์ม

ทุกประเด็นที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการเลือก
วิถีชีวิตแบบเสรีในการเกษตรและชีวิตชน
บทอันหลากหลาย

สินค้าหลักของการเกษตรไทยและบทบาทของรัฐบาลและของธุรกิจ
การเกษตรจะถูกกำหนดโดยสิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในเรื่องพืช ปศุสัตว์
ป่าไม้ และธุรกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้องในบทต่อ ๆ ไป

สรุป

ประเด็นหลักเกี่ยวกับเกษตรกรรมของไทยซึ่งอาจจะสรุปได้จากการ
วิเคราะห์ในช่วงทศวรรษที่ 1990 มีดังนี้

- การลดลงของมูลค่าของภาคการเกษตรต่อค่าจีดีพี อาจซ่อนเร้น
ความสำคัญของการเกษตรในรูปของการจ้างงาน การดำรงอยู่ได้ในช่วงเวลาของ
วิกฤติการณ์ การสนับสนุนทางสังคมชนบท และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติ
ทำให้ภาคการเกษตรยังมั่นคงอยู่ด้วยสถานะที่เหมาะสมทางสิ่งแวดล้อมและ
ประชากรในชนบทที่ทนอยู่อย่างยาวนาน นโยบายในหลายทศวรรษสะท้อนให้
เห็นว่าภาคการเกษตรยังเป็นแหล่งรายได้ที่มีการลงทุนต่ำ

- การวางแผนระดับชาติได้มุ่งไปที่การพัฒนาและอำนวยความสะดวกในการลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งทำให้ไทยเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจโลกอย่างไม่หวนคืน แม้ว่าจะมีการรับเอาวิธีการวางแผนทั่วไปมาใช้ซึ่งที่ตีค่าความพอเพียงไว้ต่ำและลดการลงทุนการเกษตร ขณะที่ให้ความสำคัญด้านอุตสาหกรรมมากเกินไปได้สภาพการจัดการองค์กรที่อ่อนแอ

- เนื่องจากการสิ้นสุดของการขยายพื้นที่การผลิต และโครงการส่งเสริมของรัฐ ทำให้มีการใช้เทคโนโลยีด้านการปฏิบัติเขียว ก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมน้อย แต่ความยากจนในชนบทเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกิดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย

รายชื่อเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในบทที่ 7

- 347 The Economist (1998)
- 348 FAO (1996)
- 349 Stoeckel. A. et al (1998)
- 350 Ingram, J.C. (1971)
- 351 Silcock, T.H. (1970)
- 352 Phongpaichit, Pasuk. and Baker, C. (1998)
- 353 Ingram, J.C. (1971)
- 354 Phongpaichit, Pasuk. and Baker, C. (1998)
- 355 Tinprapha, Chattri (1979)
- 356 Mekong Secretariat (1979)
- 357 Douglas, M. (1984)
- 358 Bank of Thailand (1995)
- 359 Feeny, D. (1983a)
- 360 Feeny, D. (1979)
- 361 FAO (1948)
- 362 Takaya, T. (1987)
- 363 Sapatini. O. (1972)
- 364 Tonpang, Sopin (1988)
- 365 Siamwalla, Ammer et al (1986)
- 366 Jutsuchon, Somchai (1989)
- 367 van der Meer (1981)
- 368 Siamwalla, Ammer et al (1989)
- 369 AIDAB (1991)
- 370 Siamwalla, Ammar et al (no date)
- 371 Suphachalasai, Suphat (1997)
- 372 Rogers, K.D. and Itharattana, Prasit (1982)
- 373 Silcock, T.H. (1970)
- 375 CGIAR (1999)
- 374 Ministry of Agriculture (1970)
- 376 Marketing Organization for Farmers (1997)
- 377 Marketing Organization for Farmers (1997)
- 378 Ministry of Agriculture (1998)
- 379 Office of Agricultural Economics (1997)
- 380 Ministry of Agriculture (1998)
- 381 FAO (1998)
- 382 Paopongsakorn, Nipon (1995)
- 383 Siamwalla, Ammar (1987)
- 384 NREP (1990)
- 385 Horbulyk, T.M. and Flatters, F. (1994)
- 386 Christensen, S.R. (1994)
- 387 Christensen, S.R. and Voon-Long, Areeya (1994)
- 388 World Bank (1986b)
- 389 Donner, W. (1978)
- 390 FAO (1998)
- 391 Ingram, J.C. (1971)
- 392 Inukai, I. (1970)
- 393 GreatAchievements (2000)
- 394 Siamwalla, Ammar et al (no date)
- 395 Siamwalla, Ammar (1986)
- 396 Siamwalla, Ammar (1993)
- 397 Jutsuchon, Somchai (1989)
- 398 Bello, W., Cunningham, S. and Kheng Poh, L. (1998)
- 399 World Bank (1998b)
- 400 Feder, G. et al (1988)

- 401 Brannon, R.H. (1978)
- 402 Kunstadter, P. and Kundstadter, S. (1980)
- 403 TDRI (no dateb)
- 404 CUSRI (1989)
- 405 Lin, Sein and Esposito, B. (1976)
- 406 Bello, W., Cunningham, S. and Kheng Poh, L. (1998)
- 407 National Statistical Office (1993)
- 408 National Statistical Office (1988)
- 409 Sompop, P. (1985)
- 410 World Bank (1980b)
- 411 World Bank (1983c)
- 412 Durrenberger, E.P. and Tannenbaum, N. (1990)
- 413 Christensen, S.R. et al (no date)
- 414 World Bank (1985b)
- 415 Siamwalla, Ammar (1986)
- 416 Pongtanakorn, Chaipant et al (1987)
- 417 Muscat, R.J. (1966)
- 418 Sato, T. (1966)
- 419 Patanapongsa, Narinchai (1983)
- 420 Paopongsakorn, Nipon (1995)
- 421 Phongpaichit, Pasuk and Baker, C. (1997)
- 422 Siamwalla, Ammar (1992)
- 423 Siamwalla, Ammar (1991)
- 424 Kunstadter, P. (1989a)
- 425 World Bank (1980c)
- 426 Buripakdi, Chalio (1971)
- 427 Sahasakul, Chaipat (1987)
- 428 Bello, W., Cunningham, S. and Kheng Poh, L. (1998)
- 429 Bangkok Bank (1998)
- 430 Bello, W., Cunningham, S. and Kheng Poh, L. (1998)
- 431 Behrman, J.R. (1968)
- 432 Bello, W., Cunningham, S. and Kheng Poh, L. (1998)
- 433 Landon, K.P. (1940)
- 434 Warr, P.G. (1998b)
- 435 Siamwalla, Ammar (1999)
- 436 Sarntisart, Isra (1999)
- 437 Sondergard, L. (1999)
- 438 Warr, P.G. (1998b)
- 439 Bangkok Post (1998)
- 440 Paopongsakorn, Nipon (1999)
- 441 Tantivadakarn, Cayun (1999)
- 442 World Bank (1987)
- 443 Paopongsakorn, Nipon (1999)
- 444 Bangkok Post (1998)
- 445 Rogers, K.d. Nd Itharattana, Prasit (1976)
- 446 Pakkasem, Phisit (1979)
- 447 Fuhs, F.W. (1979)
- 448 Girling, J. (1986)
- 449 Paxson, C.H. (1992)
- 450 Phantumvanit, Dhira and Sathirathai, Suthawan (1998)
- 451 Ingersoll, J. (1969)
- 452 TDRI (1989)
- 453 Sadoff, C.W. (1992)
- 454 Hirsch, P. (1998)
- 455 Daosaard, Mingsarn and Kositrat, Nisakorn (1993)